

Co je biologicko-dynamické zemědělství

Petr Vaněk

Radomil Hradil. Biologicko-dynamické zemědělství se na první pohled odlišuje od zemědělství nejen konvenčního, ale i obecně ekologického (příp. organického) především používáním speciálních preparátů. Nejsou to však jenom preparáty a není to ani jenom používání homeopatických opatření pro regulaci škůdců a chorob rostlin nebo eventuálně také hospodaření podle kosmických rytmů, co je pro tento směr zemědělství typické.

Biodynamické zemědělství má totiž nejen udělovat ozdravné impulsy půdě a Zemi a produkovat potraviny člověku skutečně životodárné, ale má rovněž vnášet zdravého ducha do lidské společnosti. To je druhá veliká oblast působnosti biodynamického zemědělství, oblast velice důležitá, neboť naše společnost potřebuje ozdravné impulsy, jak se zdá, ještě více než nemocná půda a Země. Jestliže je však dnes u nás již větší počet lidí, kteří se v malém nebo i větším měřítku pokoušejí zásady biodynamiky při práci s půdou uplatňovat, pak myšlenky biodynamiky na poli sociálním a ekonomickém k nám zatím jen těžko hledají cestu. Možná bude jednou z prvních vlastovek vznikající zařízení pro mentálně postižené v Českých Kopistech, tedy společenství lidí hlásící se mezinárodnímu hnutí camphillu, ale jiskry lidské vzájemnosti vlastně už probleskují např. ve spolupráci waldorfských pedagogů a rodičů s biodynamicky orientovanými zemědělci. Pokusme se tedy nyní shrnout charakteristické rysy biologicko-dynamického zemědělství.

Podnik jako organismus:

Zemědělský statek je organickou součástí okolního prostředí, ať už přírodního, tedy krajiny apod., tak i sociálního (vesnice) a ekonomického (odběratelé). Přesto je sám o sobě organismem. Pokud na to nebudeme brát ohled, riskujeme, že se tento organismus bude vyvíjet směrem k chorobnému stavu. Pro organismus je typická za prvé jeho uzavřenost. V dnešní době není asi možné chtít se v produkčním zemědělství obejít bez elektřiny, nafty apod., bez těchto vstupů by sotva mohlo plnit své funkce, tzn. produkovat potraviny pro ostatní lidi a sociálně nést lidi, kteří na statku pracují, i obohacovat v tomto smyslu ostatní. Žádný organismus se ovšem bez vstupů z okolí neobejde. Přesto je vhodné usilovat o pokrytí vlastních potřeb z vlastních zdrojů. Týká se to například hnojiv: žádná průmyslová hnojiva a pokud možno jen vlastní statková hnojiva. Stejně tak krmiva. Do určité míry je to možné i osiva, i když to není tak snadné.

Uzavřenost podniku z hlediska prostorového lze aktivně utvářet například vysázením stromořadí nebo pásů křoví na vnější hranici pozemků, čímž vznikne určitý druh pokožky, chránící organismus statku.

Vedle uzavřenosti je druhým znakem organismu členění na vnitřní orgány. Pro dobře fungující organismus je důležitá přítomnost nejen půdy a rostlin, ale také zvířat, které statku propůjčují kvalitu duševního, citového života, a samozřejmě aktivní přítomnost člověka.

Podniková individualita:

Každý zemědělský podnik je jiný: podloží a klimatickými podmínkami a tím i druhem a typem půdy, především ale díky člověku, resp. lidem, kteří statek vedou. Hospodář nebo skupina, kolektiv odpovědných zemědělců dává statku rozhodující ráz. Zemědělec, který se musel přestěhovat do odlišných přírodních podmínek, utváří přesto podnik opět k obrazu svému. Jestliže zvířata propůjčují statku duševní kvalitu, dává mu člověk dimenzi ducha. On sám jako individualita se podílí na formování individuality statku. Většinou ve spolupráci s dalšími lidmi, čímž se otevírá prostor k tvořivé činnosti.

Půda - biodynamické preparáty:

Jako je pro člověka důležitá péče o vlastní fyzické tělo, aby mohlo dobře sloužit jeho duchu, je v zemědělském podniku jedním ze základních předpokladů jeho celkového zdraví péče o půdu. To znamená vyvážený osevní postup, ve kterém mají své místo leguminózy jakožto plodiny všestranně zvyšující úrodnost půdy. Samozřejmě sem patří také šetrné obdělávání půdy a v neposlední řadě také hnojení. V biodynamickém zemědělství je kvalita půdy zvyšována aplikací takzvaně homeopatických hnojiv, speciálních preparátů, z nichž jeden se aplikuje přímo na půdu a ostatní slouží k ošetření statkových hnojiv. Za důležitý pro zdraví rostlin je zde považován i křemík, který je rostlinám dodáván aplikací homeopatické dávky křemenného preparátu. I tento zásah je možno považovat za určitý druh hnojení rostlin. V zásadě ale platí, že smyslem hnojení je oživit půdu.

Rostliny:

Rostliny dodávají statku dimenzi vitality, života. Vyrůstají z preparáty oživené půdy. Potom jsou splněny předpoklady k tomu, aby byly zdravé a aby posloužily zdraví člověka. Metodou krystalizace rostlinných šťáv chloridem měďnatým byly zjištěny průkazné rozdíly mezi rostlinnými produkty vypěstovanými za použití preparátů nebo bez nich. Biodynamičtí zemědělci pracují s vědomím toho, že potraviny mají člověku nejen plnit žaludek, ale dodávat mu také vitální síly a být ku prospěchu i pro jeho duši a ducha. Na kvalitě potravin záleží nejen naše fyzické zdraví, ale zčásti i naše kvalita v oblasti citu a myšlení.

Aby zemědělec nebyl odkázaný na velké osivařské a tím na chemické či petrolejářské koncerny v tom nejdůležitějším, pracují biodynamičtí zemědělci už řadu let úspěšně na množení biodynamického osiva zeleniny, bylin, květin, obilovin atd. a také na šlechtění vlastních odrůd.

Zvířata:

Je posláním člověka o zvířata pečovat a zvířata jeho péči potřebují. Pro chovaná zvířata je důležité nejen to, aby se mohla chovat přirozeně, ale také aby se jim dostávalo láskyplné péče.

Vzhledem ke zvláštnímu způsobu trávení produkuje kráva ten nejkvalitnější hnůj pro půdu. Hnůj kvalitní nejen co do obsahu živin, bakterií atd., ale především sil. Hovězí hnůj je důležitým předpokladem pro oživování půdy. Proto má hovězí dobytek na biodynamickém statku svým způsobem výsadní postavení. Jelikož rohy jsou nedílnou součástí organismu krávy a jsou důležité pro "metabolismus" sil, vyhýbají se biodynamičtí zemědělci odrohování krav. Před inseminací je dáována přednost přirozené plemenitbě.

Jinými zvířaty důležitými pro úrodnost půdy a statek jako celek jsou včely. Každé zvíře však má na statku své místo.

Organizace a řízení podniků:

Pro osobní vývoj člověka je nezbytné, třebaže někdy namáhavé, ba i bolestné, aby komunikoval s jinými lidmi, s

lidskými individualitami, aby s nimi společně pracoval a žil. Biodynamické statky bývají mnohdy podniky nikoli rodinnými, ale podniky vedenými a spravovanými několika lidmi, rodinami apod. Obvykle má každý svůj úsek, za který odpovídá. Organizace však není hierarchická, ale horizontální. Slovo "vedoucí" zde není v oblibě. Jde o to, aby se jednotlivci učili odpovědně organizovat svůj úsek a zároveň vnímat úseky ostatní.

Při rozhodování se mnohdy nepostupuje demokraticky, kdy rozhoduje většina, která prostě přehlasuje menšinu, ale každý má právo veta. Tím velmi roste odpovědnost každého za vlastní postoj (neplatí to co v demokracii, kdy se člověk může skrýt za většinu: "stejně mě přehlasují").

Při pracovních poradách lze nastínit potřeby a může být pak ponecháno každému, aby se rozhodl, co bude v danou chvíli dělat. Všichni, včetně praktikantů, námezdních dělníků apod. se tak opět učí vést v patrnosti celek a aktivně se podílet na fungování podniku jako organismu.

Vlastnické vztahy:

Půda by neměla být předmětem spekulací, vůbec by tu neměla být možnost, aby se jí mohla stát. U mnoha biodynamických podniků je půda, příp. i kapitál v majetku nadace, spolku apod. a zemědělec je zde nájemcem nebo správcem. Takovými vlastníky půdy bývají například sdružení spotřebitelů, kteří mají zájem na produkci biodynamických potravin i do budoucna, jakož i na biodynamickém obhospodařování své půdy. Jako je společenství zemědělců a nikoli rodina budoucím modelem obhospodařování půdy, je i tato forma uspořádání vlastnických vztahů nadějí do budoucna.

Řešení ekonomických otázek:

Bez aktivního přičinění se ani ekologičtí ani biodynamičtí zemědělci neubrání tomu, aby se nedostali do tvrdých konkurenčních vztahů. A toto aktivní přičinění musí být permanentní. Aby mohla být realizace produktů na trhu skutečně důstojná a lidská, aby ceny byly spravedlivé, k tomu je nutné, aby jednali producenti spolu navzájem, ale také s velkoobchodníky a

maloprodejci. Takové snahy o vytváření asociací tu jsou, jejich realizace však není snadná.

Sociální a výzkumné úkoly:

Organismus zemědělského statku nemůže plnit výhradně produkční úkoly. Ze vzájemného soužití lidí v podniku i se styku s okolním světem vyplývá řada dalších okruhů působnosti.

a) děti:

Tradičně dobrá bývá spolupráce biodynamických statků s waldorfskými školami. Děti se zde během svých návštěv i praxí seznamují s pěstováním zemědělských plodin, chovem zvířat, zpracováním zemědělských produktů, ale také se životem na statku, a obzvláště pro městské děti je důležitá možnost "přičichnout" k hroudě hlíny a okusit, jak chutná třeba sluneční výheň nebo plísňkanice při práci na poli.

b) mládež:

Velké množství biodynamických statků v zahraničí má oprávnění k tomu, aby vychovávali zemědělské nebo zahradnické učně. Mladí lidé, mnohdy však i lidé, kteří se učí svému druhému povolání, mají možnost osvojovat si praxi i teorii zemědělství, aniž by se museli učit o průmyslových hnojivech, pesticidech apod. nebo je používat, přičili-li se to jejich smýšlení.

c) staří lidé:

Sociální záchytná síť získává i v bohatých zemích západní Evropy stále větší trhliny a tak se biodynamici snaží hledat možnosti například alternativního důchodového zajištění, které by nepodléhalo inflaci nebo výkyvům populační křivky.

d) mentálně postižení lidé:

V celé řadě zemí je rozšířeno v úvodu již zmiňované hnutí camphillových komunit, kde postižení žijí přímo v rodinách pěstounů, pracují v rukodělných dílnách, v biodynamickém zemědělství a díky této práci, díky např. společně slaveným křesťanským svátkům apod. mají tak možnost důstojného života.

e) drogově závislí lidé

a lidé s nižší schopností začlenění se do společnosti bývají součástí komunit podobného typu jako je zmíněný camphill. Práce s půdou, rostlinami a zvířaty pomáhá těmto lidem zůstat na zemi a zvyšovat pocit vlastní odpovědnosti a důležitosti.

f) vesnice:

Dny otevřených dveří, oslava křesťanských svátků, často také provedení vánoční hry, hudební vystoupení, přednášky a semináře, kurzy zdravého vaření, ručních prací (tkaní, předení atp.) bývají dobrou příležitostí k setkávání s lidmi z vesnice, ale i spřízněnými dušemi z širšího okolí. Biodynamický statek se tak mnohdy stává místem vyzařování kulturnosti do širokého okolí.

g) výzkum:

Ve Švýcarsku, Německu, Anglii a Švédsku existují výzkumná pracoviště, která se věnují otázkám spojeným s ekologickým zemědělstvím, biodynamickými preparáty, kvalitou potravin atd. Tato pracoviště spolupracují i s univerzitami a samozřejmě s praxí, tzn. s biodynamicky pracujícími zemědělskými podniky.

Samozřejmě, že není v silách jednoho každého biodynamického podniku, aby byl aktivní ve všech uvedených oblastech. Některé považují za svoji prioritu produkci zdravých potravin a angažují se třeba v hledání ekonomických alternativ, jiné vidí prioritu v péči o mentálně postižené a další třeba zápasí o holé přežití a mají dost starostí samy ze sebou. Každý podnik, každá takováto individualita se kromě toho také neustále vyvíjí a cíle i formy fungování se proměňují.

Manfred Klett, jeden z hlavních představitelů současného biodynamického zemědělství (Dornach, Švýcarsko), charakterizuje tři základní principy, panující v biodynamických podnicích takto:

1. Takový podnik je místem setkání lidských individualit, které chtějí - o své svobodné vůli - společně biodynamicky pracovat, tedy dělat něco pro Zemi i lidi: Chtění ve svobodě.
2. Právní a organizační uspořádání v podniku je horizontální, lidé jsou si rovni. Z jejich vzájemné spolupráce v tomto uspořádání vyrůstá právní cit, cit pro spravedlnost, vzájemná důvěra: Cítění v rovnosti.
3. Aby nebyli slepou hříčkou v živelném kolísání nabídky a poptávky, ve hře trhu, hledají biodynamici cesty vzájemné spolupráce s dalšími producenty, se všemi stupni obchodu a také s konzumenty (např. zmíněné vytváření spotřebitelských spolků, které se stanou vlastníky půdy). Učí se vnímat a chápat potřeby svých hospodářských partnerů a vědomě pracovat na utváření poměrů na trhu. Z toho vyrůstá třetí duševní síla: Myšlení v bratrství.

V příspěvku bylo čerpáno z článku K. Brefin-Altové a Manfreda Kletta "Welche Sicht eröffnet der biologisch-dynamische Landbau in das 21. Jahrhundert?" (Jaký výhled otevírá biodynamické zemědělství do 21. století?), Beiträge, č. 11, 48. ročník,

listopad 1999. Vyšlo ve Valerianě - čtení pro přátele biologicko-dynamického zemědělství č. 12, PRO-BIO Šumperk.